OIKEUSMINISTERIÖ

Lainvalmisteluosasto
LsN Mari Aalto

14.3.2016

Eduskunnan lakivaliokunnalle

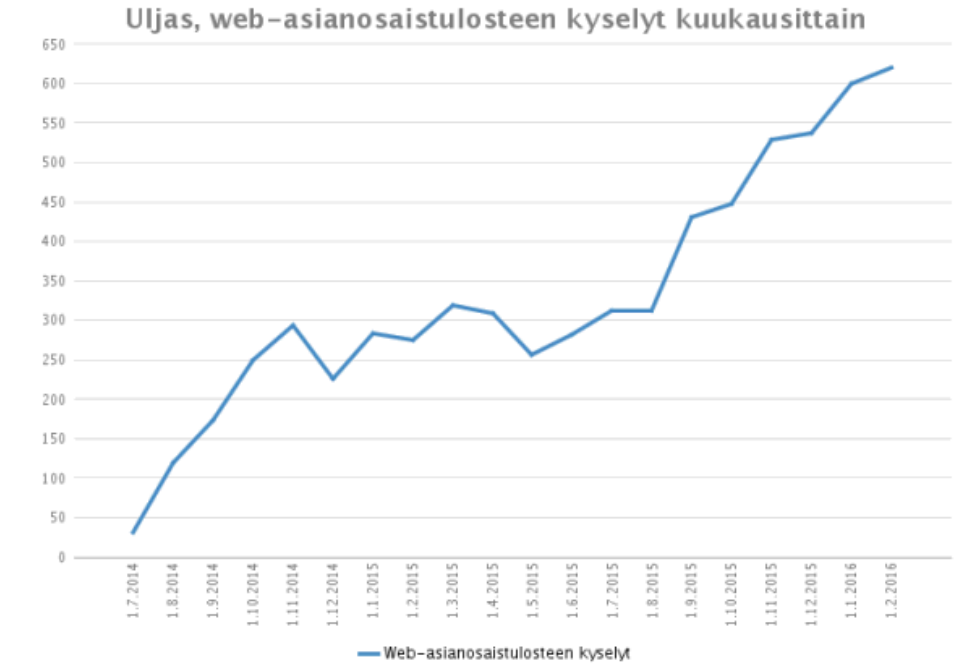
Oikeusministeriön vastaus lakivaliokunnan esittämiin lisäkysymyksiin sähköisestä tiedoksiannosta (HE 137/2015 vp)

Oikeusministeriö on 8.3.2016 antanut lakivaliokunnalle vastineen valiokunnalle esitettyjen lausuntojen johdosta. Tämän jälkeen valiokuntaneuvos Marja Tuokila on pyytänyt selvitystä seuraaviin sähköistä tiedoksiantoa koskeviin kysymyksiin.

1) **Kuinka monella ulosoton asiakkaalla on tällä hetkellä asiointitili? Miten tämän lukumäärän ennustetaan jatkossa muuttuvan?**

Tällä hetkellä ei ole saatavissa tilastotietoa siitä, kuinka monella ulosoton asiakkaalla on käytössään asiointitili. Asian selvittäminen vaatisi ristiinajoa ulosoton tietojärjestelmän Uljaksen ja asiointitilin käyttäjien välillä.

Ulosottovelallinen voi halutessaan tilata asiointitilille otteen omista ulosottoasioistaan. Ainakin otteen tilanneilla henkilöillä on käytössä asiointitili. Alla olevasta kaaviosta ilmenee sähköisesti tilattujen otteiden määrän kasvu.

Monet ulosoton asiakkaat haluavat hoitaa asioitaan sähköisesti. Tällä hetkellä ainoa keino sähköiseen asiointiin on käyttää Postin Netposti-palvelua, jonka välityksellä ulosoton asiakas voi saada osan ilmoituksista sähköisesti. Vuonna 2015 Netpostin välityksellä lähetettiin yhteensä 193 609 tiedoksiantoa yhteensä 96 439 ulosottovelalliselle (tiedoksiannot kaikille asianosaisille yhteensä 197 532). Kun ulosotossa on noin 480 000 luonnollista henkilöä velallisena, noin 20 prosenttia velallisista vastaanottaa jo nyt tiedoksiantoja sähköisesti Netpostin välityksellä. Vuoden 2016 aikana ulosottoviranomaisen lähettämiä sähköisiä kirjeitä oli vastaanottanut Netpostin välityksellä yli 50 000 henkilöä (tieto 11.3.2016).

Asiointitilin käyttö tulee jatkossa lisääntymään sen myötä, kun hallitusohjelmassa kärkihankkeena mainittu julkisten palvelujen digitalisointi ja siihen liittyvä kansalaisen palvelunäkymän kehittäminen etenee ja muut suuret valtion virastot, kuten Kansaneläkelaitos ja Verohallinto, siirtyvät käyttämään järjestelmää. Kustannushyötyanalyysi on esitetty hallituksen esityksen sivuilla 14-15. Se perustuu olettamaan siitä, että neljännes kirjeistä lähetettäisiin sähköisesti suoraan asiointitilille.

2) Onko mahdollista tiedottaa ulosoton asiakkaille henkilökohtaisesti myös asiointitilin kautta siitä, että ulosotto siirtyy jatkossa käyttämään asiointitiliä tiedoksiantoihin?

Asiointitilijärjestelmä ei tunnista, ketkä järjestelmän käyttäjistä ovat ulosoton asiakkaita. Jos halutaan tavoittaa pelkästään asiointitiliä käyttävät ulosoton asiakkaat, viesti tulee lähettää ulosoton toimesta asiointitiliä käyttäville ulosoton asiakkaille.

Etukäteen tapahtuva tiedottaminen on kuitenkin tarkoitus hoitaa postitse liittämällä tiettyihin ulosoton tietojärjestelmästä lähteviin ilmoituksiin (vireilletuloilmoitus, maksukehotus ja kuitit maksuista ulosottomiehelle) maininta siitä, että ulosottoa koskevat ilmoitukset ja tiedoksiannot toimitetaan jatkossa asiointitilille niiden henkilöiden osalta, jotka ovat ottaneet asiointitilin käyttöönsä. Samassa yhteydessä on tarkoitus kertoa mahdollisuudesta kieltää tiedoksiantojen toimittaminen asiointitilille ja vastaavasti mahdollisuudesta ottaa asiointitili käyttöön. Tiedottaminen on tarkoitus aloittaa hyvissä ajoin ennen kuin tiedoksiantoja aletaan toimittaa asiointitilille.

3) Voidaanko kaikkia asiointitilin käyttäjiä tiedottaa ulosoton siirtymisestä asiointitilin käyttäjäksi asiointitilin kautta?

Teknisesti kaikkien asiointitilin käyttäjien tiedottaminen on mahdollista. Siihen liittyy kuitenkin kaksi ongelmaa, joiden vuoksi ehdotus ei ole kannatettava. Jotta viesti saavuttaisi asiointitilin käyttäjät tehokkaasti, tulisi viestin saapumisesta lähettää heräteviesti. Kustannukset tiedottamisesta olisivat noin 104 000 euroa. Tällaisiin kustannuksiin ei ole varauduttu.

Toiseksi tiedottamiseen kaikille asiointitilin käyttäjille liittyy periaatteellinen ongelma. Ei voida edellyttää, että aina kun uusi viranomainen liittyy asiointitilin käyttäjäksi, siitä tiedotettaisiin kaikille käyttäjille. Sekä nykyinen asiointitili että kehitteillä oleva sähköinen viestinvälityspalvelu perustuu siihen lähtökohtaan, että henkilö asioi viranomaisten kanssa joko sähköisesti tai postitse lähetettävin kirjein. Lähtökohta siis on, että mikä tahansa viranomainen voi lähettää tiedoksiannon sähköisesti, jos henkilö on antanut suostumuksensa sähköiseen asiointiin.

Yleinen tiedottaminen asiasta asiointitilin internet-sivuilla on mahdollista toteuttaa ilman kustannusvaikutuksia.

4) Mitä ulosottomiehen työn kannalta tarkoittaisi, jos asiointitilille toimitetuista (tavallisista) tiedoksiannoista edellytettäisiin lukukuittausta? Kuinka suuri lisätyö tämä olisi? Mitä lukukuittauksen vaatiminen käytännössä merkitsisi?

Jos lukukuittaukseen ei ole tarkoitettu liitettävän oikeusvaikutuksia, se ei vaikeuta ulosottomiehen työtä, muttei lukukuittauksen vaatimisella olisi merkitystäkään. Jos taas tarkoitus on, ettei tiedoksiannon katsottaisi ollenkaan tapahtuneen ilman lukukuittausta, tarkoittaisi tämä seurantavelvoitetta ulosottoon ja velvoitetta suorittaa tiedoksianto lukukuittauksen puuttuessa toiseen kertaan. Valtakunnanvoudinviraston arvion mukaan *lukukuittauksen edellyttämisestä aiheutuisi huomattavasti suuremmat kustannukset lisääntyneinä henkilötyövuosina ja tiedoksiantokustannuksina kuin mitä esityksen mukaisella tiedoksiannolla asiointitilille voidaan saavuttaa säästöä*.

Lisäksi lukukuittauksen edellyttäminen tarkoittaisi täytäntöönpanon viivästymistä ja vaikeutumista. Ulosoton tehokkuus ja joutuisuus kärsisivät ja velkojille saattaisi aiheutua oikeudenmenetyksiä.

Prosessioikeudellisesti lukukuittauksen vaatiminen tavallisessa tiedoksiannossa sotisi koko tiedoksiantojärjestelmän perusperiaatteita vastaan. Laissa säädetään erikseen niistä tapauksista, joissa tiedoksiannolta edellytetään todisteellisuutta. Tällöin henkilön on kuitattava tiedoksianto vastaanotetuksi riippumatta siitä, tapahtuuko tiedoksianto esimerkiksi postin tai haastemiehen välityksellä vai sähköisesti.

5) Onko asiointitiliä teknisesti mahdollista kehittää niin, että ottaessaan tilin käyttöön henkilön tulisi nimenomaisesti hyväksyä se, että ulosottoa koskevat tiedoksiannot tulevat asiointitilille? Mitä tällainen järjestelmä käytännössä merkitsisi?

Valtiovarainministeriöstä saatujen tietojen mukaan tällainen järjestelmä on teknisesti mahdollinen, muttei sellaista ole tarkoituksenmukaista kehittää. Asiointitilin kehittämisen yhteydessä tällaista vaihtoehtoa testattiin, mutta se poistettiin saadun käyttäjäpalautteen jälkeen kansalaisten käytettävyystestauksen jälkeen. Viranomaisluettelon hallinta osoittautui myös todella vaikeaksi.

Valmisteilla oleva nykyisen asiointitilin korvaava järjestelmä perustuu siihen lähtökohtaan, että viranomaiset lähettävät viestit kyseiseen palveluun ja käyttäjä hallitsee itse palvelussa, miten hän haluaa vastaanottaa viestit sähköisesti (palvelunäkymien omiin viesteihin vai johonkin muuhun palveluun, kuten Netpostiin) vai haluaako hän viestit paperisena postitse. Valinta koskisi kaikkien viranomaisten lähettämiä viestejä. Järjestelmää ei voida kustannustehokkaasti rakentaa niin, että henkilö voisi kunkin asian tai organisaation osalta valita ja ymmärrettävästi hallita erilaisen toimitustavan. Tarkoitus on, että palvelu siirtyy Väestörekisterikeskuksen vastuulle vuoden 2017 aikana.

Oikeusministeriö ehdottaa, että lakivaliokunta tarvittaessa kuulisi valtiovarainministeriötä siitä, miten sähköistä tiedoksiantojärjestelmää on tarkoitus jatkossa kehittää. Esitys on osa pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisessa ohjelmassa kärkihankkeena mainittua julkisten palvelujen digitalisointia. Lakivaliokunnan esittämät kysymykset liittyvät kiinteästi tämän tavoitteen toteuttamiseen myös laajemmin.

Lisäksi oikeusministeriö huomauttaa, että sähköistä tiedoksiantoa koskeva ehdotus on taloudellisesti merkittävä (900 000 euroa vuositasolla vuodesta 2019 alkaen). Ulosottolaitoksen edellytetään säästävän vuoteen 2019 mennessä 8 miljoonaa euroa vuoden 2014 määrärahatasoon verrattuna johtuen jo tehdyistä säästöpäätöksistä. Esityksellä pyritään mukauttamaan toimintaa kehyksen tiukkenevaan määrärahatasoon. Loput tarvittavat säästöt on tarkoitus toteuttaa valmisteilla olevan ulosottolaitoksen rakenneuudistuksen yhteydessä.